

▪ **ΤΙΤΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ: Μέθοδοι και Τεχνικές Περιφερειακής Ανάλυσης**

▪ **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ:**

– *Αθανάσιος Παπαδασκαλόπουλος*

Καθηγητής Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου

– *Μανώλης Χριστοφάκης*

Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου

▪ **ΣΤΟΧΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:**

Βασικός στόχος του μαθήματος είναι η αξιοποίηση των μεθόδων και τεχνικών της περιφερειακής ποσοτικής ανάλυσης στη διερεύνηση των περιφερειακών φαινομένων, στη μελέτη της φυσιογνωμίας των περιφερειών, στον προσδιορισμό των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, στην ανάλυση της κλαδικής εξειδίκευσης, στην οριοθέτηση των περιφερειών, στον περιφερειακό και τοπικό σχεδιασμό, καθώς και στη διαμόρφωση, παρακολούθηση και αξιολόγηση της περιφερειακής πολιτικής.

▪ **ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ:**

Η κατανόηση και η ικανότητα χρησιμοποίησης των μεθόδων αυτών, θα δώσει στον καταρτιζόμενο ένα σημαντικό εργαλείο, ιδιαίτερα χρήσιμο στη συστηματική διερεύνηση, ανάλυση και ερμηνεία των οικονομικών και κοινωνικών φαινομένων που συντελούνται στο χώρο και των ανισοτήτων μεταξύ των χωρικών μονάδων. Θα συμβάλλει έτσι, στην απόκτηση των γνώσεων και του εξειδικευμένου τεχνικού υπόβαθρου, που είναι απαραίτητο για την λήψη αποφάσεων πολιτικής και για τον ορθολογικό σχεδιασμό και προγραμματισμό των χωρικών μονάδων στα διάφορα επίπεδα διοίκησης (κεντρική και αποκεντρωμένη κρατική διοίκηση, περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση), κυρίως προς την κατεύθυνση της εκπόνησης επιστημονικών ερευνών, καθώς και σχεδίων, προγραμμάτων και μελετών, τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης (αναπτυξιακές μελέτες, μελέτες χωροθέτησης δραστηριοτήτων, κλαδικές μελέτες, μελέτες χωρικών

επιπτώσεων, αξιολογήσεις προγραμμάτων, τοπικά και περιφερειακά προγράμματα, στρατηγικά και επιχειρησιακά σχέδια ανάπτυξης κ.ά.).

▪ ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:

Το μάθημα απευθύνεται κατ' αρχήν στους ερευνητές που επιθυμούν να εξοικειωθούν ή να ασχοληθούν συστηματικά με την Ποσοτική Περιφερειακή Ανάλυση ή εμπλέκονται σ' αυτή, στο πλαίσιο μελετών και ερευνητικών προγραμμάτων, ή ακόμα και σε φοιτητές (προπτυχιακούς, μεταπτυχιακούς, υποψήφιους διδάκτορες και διδάκτορες), που εκπονούν επιστημονικές εργασίες και έρευνες, οι οποίες απαιτούν τη γνώση μεθόδων και τεχνικών περιφερειακής ποσοτικής ανάλυσης. Παράλληλα, στελέχη της δημόσιας διοίκησης (σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο), της αυτοδιοίκησης, καθώς και του ιδιωτικού τομέα, τα οποία ασχολούνται με θέματα περιφερειακής και τοπικής οικονομικής ανάπτυξης, πολιτικής και προγραμματισμού, μπορούν να επίσης αξιοποιήσουν τις παρεχόμενες γνώσεις και τα σχετικά εργαλεία.

▪ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ: ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ, ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ, ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΑΣΗ

Η παρούσα εισαγωγική ενότητα αναφέρεται στην περιγραφή των σκοπών συλλογής και επεξεργασίας των περιφερειακών δεδομένων, στην ταξινόμηση και διαγραμματική παρουσίαση των περιφερειακών στατιστικών δεδομένων, στα μέτρα κεντρικής τάσης και θέσης και στην αξιοποίησή τους στην περιφερειακή ανάλυση. Για το σκοπό αυτό, αξιοποιούνται βασικές στατιστικές μέθοδοι και τεχνικές. Ειδικότερα, τα βασικά θέματα διερεύνησης είναι τα εξής:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Συγκέντρωση – διερεύνηση περιφερειακών δεδομένων

- Ο σκοπός της συγκέντρωσης και της ανάλυσης των περιφερειακών δεδομένων
- Ομάδες περιφερειακών δεδομένων

- Συγκέντρωση πληροφοριακού υλικού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ταξινόμηση των στατιστικών στοιχείων

- Περιφερειακές Ταξινομήσεις
- Ταξινομήσεις σε πίνακες διπλής εισόδου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Στατιστικά διαγράμματα

- Διαγραμματική Παρουσίαση των Περιφερειακών Ταξινομήσεων
- Στατιστικοί Χάρτες
- Τριγωνικά Διαγράμματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η εφαρμογή των μέτρων κεντρικής τάσης και θέσης στην περιφερειακή ανάλυση

- Μέτρα Κεντρικής Τάσης: Αριθμητικός, Σταθμικός, Γεωμετρικός Μέσος
- Μέτρα Κεντρικής Θέσης: Διάμεσος, Τεταρτημόρια, Τύπος ή Επικρατούσα Τιμή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ποσοστά, λόγοι, ποσοστιαίες μεταβολές

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ

Η ενότητα αυτή αναφέρεται στις περιφερειακές ανισότητες. Παρουσιάζονται τα κριτήρια προσδιορισμού των ανισοτήτων και τα μέτρα που αξιοποιούνται στην μέτρησή τους. Τα μέτρα αυτά είτε προέρχονται από την περιγραφική στατιστική, είτε έχουν διαμορφωθεί ειδικά για τις ανάγκες της περιφερειακής ανάλυσης. Τα κύρια σημεία που θα αναλυθούν είναι τα εξής:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Περιφερειακές ανισότητες: Έννοια και κριτήρια προσδιορισμού

- Η Έννοια του Περιφερειακού Προβλήματος
- Τα Κριτήρια Προσδιορισμού των Περιφερειακών Ανισοτήτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Μέτρηση περιφερειακών ανισοτήτων

- Μέτρα Διασποράς των Άκρων Τιμών: Εύρος Μεταβολής, Σχέση των Άκρων Τιμών, Απόκλιση από τις Άκρες Τιμές
- Μέτρα Συνολικής Διασποράς: Μέση Απόκλιση, Μέση Απόκλιση Τετραγώνου, Διακύμανση, Σχετική Μέση Απόκλιση Τετραγώνου, Συντελεστής Μεταβλητότητας, Σταθμισμένος Συντελεστής Μεταβλητότητας
- Εκτίμηση των Περιφερειακών Ανισοτήτων: Μέτρα διασποράς των άκρων τιμών, Μέτρα συνολικής διασποράς
- Μέτρα Συγκέντρωσης: Καμπύλη Lorenz, Συντελεστής Gini – Hirschman, Συντελεστής Συγκέντρωσης R, Συντελεστής Gini, Δείκτης του Theil

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Το αντικείμενο της παρούσας ενότητας είναι η περιγραφή του περιεχομένου και η οριοθέτηση των οικονομικών περιφερειών. Στο πλαίσιο αυτό, αναλύονται οι έννοιες του χώρου και της περιφέρειας και παρουσιάζονται, η τυπολογία των οικονομικών περιφερειών και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται στην περιγραφή και οριοθέτηση των επιμέρους τύπων περιφερειών, καθώς και σχετικές εφαρμογές. Συγκεκριμένα, τα βασικά θέματα διερεύνησης είναι τα εξής:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Χώρος και Περιφέρεια - Περιγραφή και οριοθέτηση των οικονομικών περιφερειών

- Ο Χώρος
- Η Οικονομική Περιφέρεια
- Τυπολογία των Οικονομικών Περιφερειών

ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑ

- Περιγραφή της Ομοιογένειας
- Η οριοθέτηση των Ομοιογενών Περιφερειών

ΠΟΛΩΣΗ

- Πόλος Ανάπτυξης και Πολική Περιφέρεια : Έννοια, Ορισμοί

- Περιγραφή της Πόλωσης
- Η Διαδικασία της Πόλωσης
- Οριοθέτηση Πολικών Περιφερειών: Αξιοποίηση των Υποδειγμάτων Βαρύτητας, Αξιοποίηση Διαπεριφερειακών Διακλαδικών Πινάκων Εισροών - Εκροών

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

- Η έννοια της Περιφέρειας Προγραμματισμού
- Η οριοθέτηση των Περιφερειών Προγραμματισμού
- Οι Περιφέρειες Προγραμματισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση: NUTS και LAU
- Σύνδεση Περιφερειών Προγραμματισμού και Μοντέλων Ανάπτυξης

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η τέταρτη ενότητα αναφέρεται στην ποσοτική ανάλυση της ειδίκευσης των περιφερειών και της εγκατάστασης των δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό, παρουσιάζονται οι δείκτες της ομάδας των συντελεστών συμμετοχής, ειδίκευσης και εγκατάστασης, καθώς επίσης το υπόδειγμα της οικονομικής βάσης και οι περιφερειακοί πολλαπλασιαστές απασχόλησης. Αναλυτικότερα, το περιεχόμενο της παρούσας ενότητας έχει ως εξής:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Οι Συντελεστές Συμμετοχής, Εγκατάστασης και Ειδίκευσης

- Ο Συντελεστής Συμμετοχής (LQ)
- Εκτίμηση των Συντελεστών Συμμετοχής
- Δυνατότητες και όρια του Συντελεστή Συμμετοχής
- Ο Συντελεστής Εγκατάστασης μιας δραστηριότητας: Υπολογισμός του CL, κατασκευή της Καμπύλης Εγκατάστασης
- Συντελεστής Ειδίκευσης μιας περιφέρειας: Υπολογισμός του CS, κατασκευή της Καμπύλης Ειδίκευσης

ΤΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΒΑΣΗΣ

- Η Θεωρία της Οικονομικής Βάσης
- Ο Πολλαπλασιαστής Οικονομικής Βάσης
- Επέκταση του Υποδείγματος Οικονομικής Βάσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10: Η Ανάλυση Απόκλισης - Συμμετοχής

Η ενότητα αυτή αφορά τη διαρθρωτική περιφερειακή ανάλυση, με την παρουσίαση της μεθόδου ανάλυσης απόκλισης - συμμετοχής (shift-share analysis) και των εφαρμογών της. Η ανάλυση απόκλισης - συμμετοχής είναι μία από τις βασικές μεθόδους ανάλυσης και προγραμματισμού στην περιφερειακή επιστήμη. Εφαρμόζεται για την ερμηνεία των μεταβολών των περιφερειακών μεγεθών, τη διάγνωση των περιφερειακών προβλημάτων, το σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής, την αξιολόγηση της εφαρμοσθείσας περιφερειακής πολιτικής και την επιλογή των μέσων της. Στο πλαίσιο αυτό, τα κύρια σημεία που θα αναλυθούν στην παρούσα ενότητα είναι τα εξής:

- Περιγραφή της Μεθόδου Ανάλυσης Απόκλισης - Συμμετοχής
- Κατάταξη των Περιφερειών κατά τον Boudeville
- Οι Συνιστώσες Απόκλισης και ο Προσδιορισμός των Πολικών Περιφερειών
- Ερμηνεία της Ταξινόμησης του Boudeville – Επιλογή Μέσων Περιφερειακής Πολιτικής
- Εφαρμογές της Ανάλυσης Απόκλισης – Συμμετοχής
- Αξιοποίηση της Μεθόδου